

Péntek Imre

**A Vitrin vonzásában
– Tér-hódítás „új művekkel”
Évnyitó kiállítás a
Hevesi Sándor Színház galériájában**

Pár éve, hogy újjáalakult a zalaegerszegi és a vonzásában élő, dolgozó képzőművészek csoportja, a Vitrin, a Zala'Art utódjaként, és máris látszanak az első eredmények. Igaz, egyelőre szerények, elsősorban regionálisak, de a kiszámítható megmutatkozás, az egymás iránti figyelem és a helyi elismertség szempontjából mégis eredményesnek mondható időszakot tudhat az egyesület maga mögött. Ennek egyik stabil pontja a Hevesi Sándor Színházban működő (emeleti) galéria, amelynek programját gyakorlatilag a Vitrin Egyesület határozza meg. S az év elején, a Magyar Kultúra Napján lassan tradicionálisnak tekinthető, hogy az egyesület megrendezi *Új művek* című kiállítását. Mi lenne ez, ha nem az utóbbi egy év terméséből válogatott anyag, szembesülés a szakmával és a közönséggel? Ki-ki lemérheti, jó úton jár-e, visszaigazolja-e törekvéseit a kritika, sikerült-e tovább lépnie, sikerült-e tovább építenie azt az alkotói oeuvre-t, amely pályáját kiteljesíti?

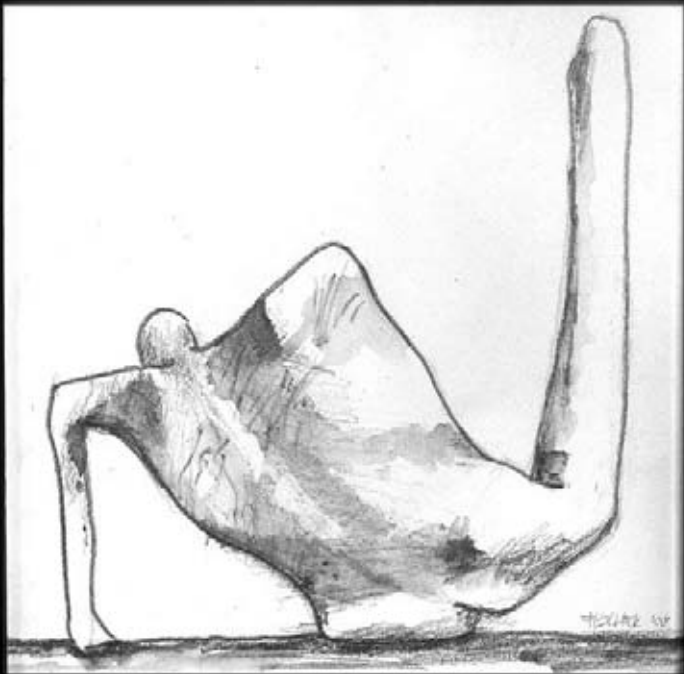
Az idei szemle első benyomása feltétlenül az volt, hogy a szobrászati-plasztikai anyag erőteljesnek, meghatározónak bizonyult. Talán adódott ez abból is, hogy néhány festő – különböző okoknál fogva – nem adott be munkákat, de másrészt csak örvendeni lehet, hogy a Vitrinben kiváló szobrászok viszik a prímet.

De ne fussunk előre, próbáljuk felmérni a festészeti-grafikai műveket.

Ismét szembesülhettünk azzal a ténnyel, hogy a gyakran ledegradált (leírt) figuratív látásmód milyen hatásos, életképes. S mennyire nem szabad előítéletekkel közelíteni azokhoz, akik elkötelezték magukat e mellett a szemlélet mellett. Itt van például Németh Miklós, egy fiatal grafikus, akinek egyedi tusrajzai – szerintem – bármely „központi” kiállítóhelyen, galériában figyelmet keltenének. A szecesszióban gyökerező, szürreális lapjai egyenesen bravúrosnak tekinthetők. A vonal költészete, indázó kalandjai a választott témát bizarr, groteszk dimenzióba emelik. Kalligrafikus (keleties) díszítményekkel zsúfolt alakjai, alakzatai valóságos grafikai „szóttest” alkotnak, s szemlélő élvezettel „fedez fel” a komolyságot és elmélyültséget a játékos „mutatvány” mögött. Ez a mostani kollekción többszörösen is vonatkozik, hiszen bibliai sorozatának három darabját állította ki (*Lábmosás, Péter a Via Appián, Sírba tetel*). Számomra különösen a Mária Magdolna „jelenet” volt megkapó, a női

haj hullámozó ritmusa, a rítus hiteles megjelenítése, a két szereplő viszonyának bensőséges ábrázolása. Talán arra kéne vigyáznia, hogy ez a buján tekerő vonalszövevény ne váljon öncélúvá és modorossá. Németh Miklós tud valamit, ami a hatvanas évek grafikai mestereihez kapcsolja őt – Szalay Lajos, Rékassy Csaba, Vén Zoltán, Raszler Károly művészetére gondolok elsősorban –, talán a nagyobb tudatosság és a merészebb kísérletező kedv meghozná tehetsége számára az érlelődő áttörést. Fimmel Gyula különleges hangulatú, talányos grafikai lapjai mindig érdekesek. Kedveli a régi, már-már feledésbe merült eljárásokat. Újabban a mezzotinto (borzolás) vált fontossá számára. Számos új művét készítette ezzel a technikával. Ahogy munkáiról írta a Fine Art honlapján: a festői effektusok és plaszticitása miatt választotta ezt az eljárást, amelyet újabban más technikákkal is vegyít. Korábbi, az elvontságba hajló látásmódja is változott: ma szinte fotó pontossággal „leképezett” részletek kerülnek egymás mellé, gondosan szerkesztett (komponált) formarendbe. Néha a hasonlóság, máskor a kontraszt jegyében „halmozza” a tárgy részleteket, látszólag önkényesen, pedig a gondosan megfogalmazott címek és a látvány filozófiai mélységek felé nyitnak kaput. Gyakran él az ironia eszközével. A tárlaton szereplő *Bajusz* – egy előreugró arc lendületével – és némi Dalis

Fischer György
rajza

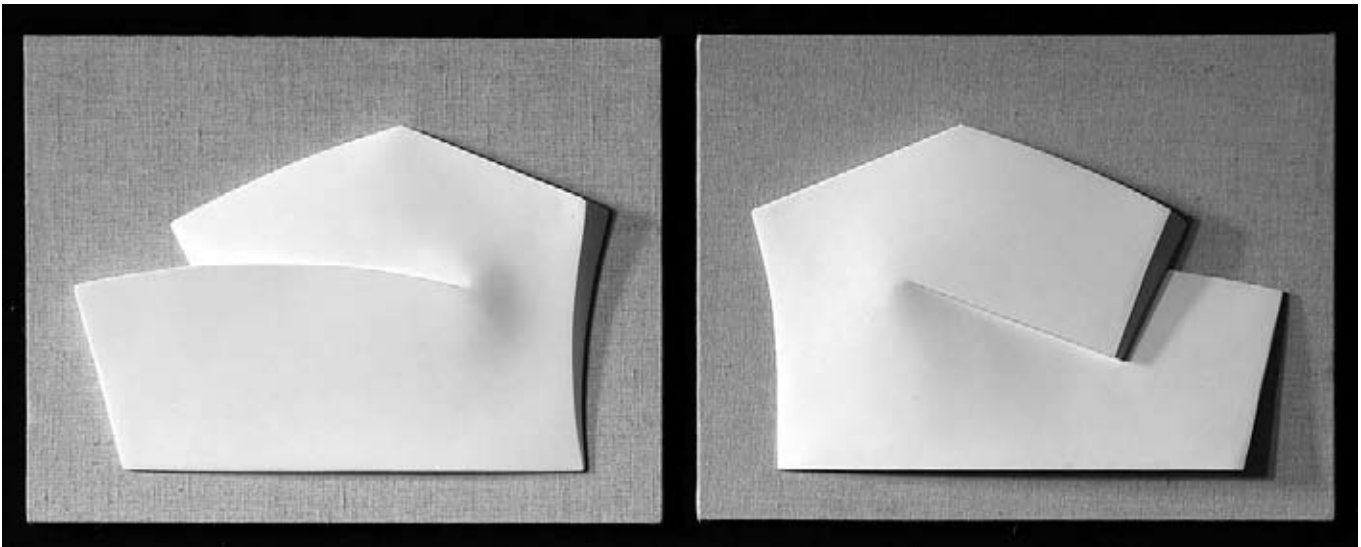

utalásokkal – „pörgeti fel” fantasztikus formációvá eme romantikusan kunkorodó szörményent.

Dienes Gyula könnyed hangulatú, tájihatletésű akvarelljeivel jelentkezett. A *Vízpart* a két elem (föld-víz) találkozását (örök téma) próbálja újraértelmezni. Az előtérben „tekerő” vastag ág, mint valami cezúra, osztja ketté a kép síkját. A pointilista technikával készült, piros-kék festékfoltokból összeálló mű, az *Őszi szél* a természeti erők küzdelmét jeleníti meg, a fa ellenállását a vihar pusztító tépázásának. Oraveczi Viktória festői előadásmódja továbbra is a széles ecsetvonásokból kibomló látomásos figurativitás. A *Ringispil Párizsban* valódi zsánerkép, „vidámpark-hangulat”, aggódva figyelő szülők, lovon feszítő gyermek. A tengeren suhanó „dőlt vitorlája” már valóban inkább szürreális jelenés, mint realitás.

Tánczos György – Pinczehelyi Sándor tanítványaként – keresi azt a kifejező formát, amely részben kötődik a mester kiérlelt (és többszörösen variált, megújított) képi világához, de el is akar szakadni tőle. A fotórealizmus „lágym” (szoft) értelmezésében – ami a formák elnagyolt, széles ecsetvonásokkal felvitt megjelenítésére vonatkozik –, a tanítványnak még egy „újdonsága” figyelhető meg. Míg Pinczehelyi a személyes történeteket emblematikus jelformációvá transzponálta, addig Tánczos György megmarad a személyes szférában, sőt, az elvont történelmi tudást is, a családi tradícióból merítve, ebbe a személyes, szenzuális szférába vonja be. Számára a kisgyerek a fürdőkádban (*Hahó I-II.*) és a nagyapa frontfotós csoportképe azonos dimenzióban jelenik meg, az emlékezet derengő síkján, ennyiben kapcsolódik Fehér László korai korszakához, amikor a családi háttér, a köznapi szféra adta a kiindulópontot, amely sajátos, kelet-európai toposzá vált a megjelenítés többlete, rejtett jelentésrétegének kódolása folytán. Tánczos György képeiből egyelőre hiányzik ez a „többlet”, de van esélye – tehetsége és élményanyaga –, hogy behatoljon ebbe a különleges szférába.

Balogh István Péter az évtizedek folyamán jellegzetes alkotójává vált a nyugat-dunántúli képzőművészeti életnek. Annak ellenére, hogy Budapesten született, az Őrségben, Veleméren talált otthonra, itt készülnek, részben a táj ihletéséből, érzékeny, lírai, pazar színvilágú tájképei, és különleges hangulatokat, érzelmeket, gondolatokat megjelenítő, szimbolikus-szürrealisztikus kompozíciói. Gyakorirésztvevője és kiállítója a nagykanizsai Ludvig-művésztelepnek, több helyütt is találkozhattak műveivel Zalaiban, többek közt a Balatoni Múzeumban. A Vitrinhez való csatlakozása mindenképpen nyeresége az egerszegi társaságnak, s azt is jelzi, szükség van valamiféle csoportlétre, összetartozásra. Ezúttal két képét adta be a tárlatra, egy sárgás és egy kékes tónusú festményét. A *Körforgás* sárga valórjeinek előtérben misztikus táncjelenet alakjai bontakoznak ki, mintegy utalva az élet és természet ismétlődő, nagy színjátékára. A *Nyár este volt* szembesülés az idő múlásával: egy öreg

női arc – kisvárosi díszletek között – előtt idéződnek fel az elmúlt szerelmek extatikus pillanatai. Balogh István Péter jelzésszerű, mégis karaktereket előhívó figurativitásával és a színhangulatok mesteri teremtésével, ha nem is új utakat jár, de képes élményt adni, gyönyörködtetni. És ez nem kevés!

Ágh (Töttő) Edit szintén a látomásos figurativitás jegyében alkotja tompa, pasztelles színvilágú, feketés-zöldes-szürkés árnyalatokban gazdag, grafikai elemekkel, kontúrokkal „áttört”, igényes festményeit. Az *Elmúlt évek* „révedező” hangulatot áraszt, az időben előtűnő jelenetek, az élet képei – a kezdettől a végig – úgy sorakoznak fel, mint a kártyalapok, a Nagy Kézben. A báli forgatagot ábrázoló *Hölgyválasz*, melyen a táncolók, nők és férfiak kezeinek összefűződő mozdulatsora válik sodró-örvénylő formációvá, ennél is többre vállalkozik. A hölgyek legszebbike egy öreg, gnómszerű alakot szólít táncba, akinek meglepetése, elhárító-védekező gesztusai jól felismerhetők. „A szépség és szörnyeteg” motívumát felvillantó kompozíció – narrativitása ellenére – hatásosabb lehetne, ha nem erre a kissé didaktikus szituációra volna kihegyezve.

A jelképes tárgyiasság és a „foszlékony” valóságábrázolás mestere Bedő Sándor. Élénk, dekoratív, tiszta színei, diffúz, kissé szabálytalan kompozíciói a fantasztikum, az álomszerű lét dimenziójából, tartományából kerülnek a „felszínre”, a táblakép síkjára. Mulatságosan végzetes a *Párbaj* két, „összetapadt” kékes-barnás figurája, míg a *Madarak* áramvonalas teste belefűrődik a levegő kékségébe. A festő korpusz-sorozatának egy újabb darabját is kiállította, amely már az érzéki megjelenítés helyett egy szenvedő, „könnyező” mértani alakzatot, háttérben a misztikus hallal, vetít élénk.

Nemes László három, erőteljes, megszólító színvilágú képe erőssége volt a kiállításnak. A *Katarzis* a vörös

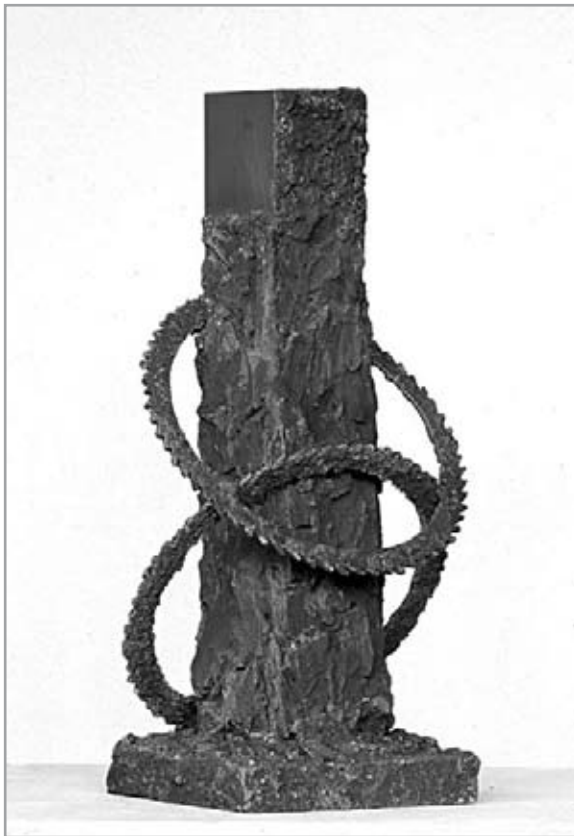
számtalan árnyalatát vonultatja fel, hogy a megtisztító-felszabadító élmény érzelmi intenzitását érzékeltesse. A *Virágok* szintén áttételes mű: nem az érzéki látványt, hanem a festői benyomást, „átírást” akarja közvetíteni, néhány jelzésszerű utalással a valóságra. A *Zene és tér* ugyancsak arról az effektusról ad vizuális képet, amelyet a hangok szétáradása kelt a szubjektumban. Nemes képeit nem könnyű értelmezni, viszont a félabsztrakt formációk szinte „életre kelnek”, a bravúrosan felvitt, kikevert színgazdagság dinamikája nyomán.

Karner László makacsul kitart leegyszerűsítő, mitikus-archaizáló kifejezőmódja mellett. Néhány ősi, jelszerű formáció erőteljes megjelenítésével kíván hatni a szemlélőre. Színvilága is egyszerűnek tűnik, pedig jobban odafigyelve, a *Jelek* nagy, barna felülete is finom árnyalatokból áll össze. S a felület fakturális megmunkálása, karcolása, a festék rétegeinek halmozása, felgyűrődése, plaszticitása szintén szerves része módszerének. Az említett festmény sajátos, monumentalitást sugárzó mintázattá áll össze, a „jel a jelben” hullámzó íveinek egymásba hatolásától. Az *Érintkezés* is roppant egyszerű, két egymás mellé helyezett (kék) kör súrlódása, roncsolása próbálja vizuálissá tenni az elvont fogalmat. Azt kell mondanunk: nem sikertelenül. A felületen szétfutó karcolások, vonalak, szerkezetek olyan többletjelentést indukálnak, mely értelmezi a konfliktusos „kettősséget”. Budaházi Tibor szintén a jelek „érzékiesítésének” mestere, ám ezúttal két derűs hangulatú tájképet adott be, kontrasztját olykor komor és súlyos történelmi jelentéseket hordozó műveinek (*Táj, Nedves táj*). A Szombathelyi Képtárban rendezett pályáattétekintő tárlatával külön foglalkozunk. Borbás Helga *Női torzójából* az „antiművészet” iránti elkötelezettsége sugárzik. A kép töredékességével, „hiányával” – rendkívül áttételesen utal a klasszikus

Cseh Róbert:
Figura I-II.

formációra, tulajdonképpen annak blaszfémikus, csúfondáros (provokatív) megjelenítése. Viszont az *Egy kép a szélnek* mutatja a fiatal képzőművész nagyszerű festői kvalitásait. A kékes-szürkés árnyalatok által tagolt felületen – mely rendkívül finom ecsetnyomokból áll össze –, fehér (fény)rajzolatok cikáznak, sajátos dinamikát, feszültséget kelteve ebben a tömörszerű nyugalomban. Németh Klára – zománcképek és finom akvarellek után – kísérletező időszakát éli. Korábbi képein is feltűnt a zenei hatások transzponálása, ritmikus formációk elrendezésével, bestiáriumnak „szörnyecskéi” is kis négyzetekbe szerkesztve (zárva) jelentek meg. Most színes négyzetek (gyöngy?)sorát festi sajátos hullámzó alakzatokba, az újabban használt akvarell technikával. A cím – *Gamma sugarak* – utalhat az ismert amerikai filmre, de itt inkább a játékos színvariációk öröme jelenik meg. Reméljük, az analízáló, geometrizáló korszakot egy új szintézis követi majd.

Mielőtt rátérnék a szobrok, plasztikák változatos anyagára, meg kell említeni a szobrász Fischer György remek, tizenkét darabból álló rajzsorozatát, amely hű „leképezése” plasztikai világának. A szobrász jól ismert, karakteres módszere: az aránytalanítás a kifejezés érdekében. A túlzó, gyakran groteszk testformák, elnyúlt karok-lábak, fejek, eleve torzónak mintázott alakok-

Horváth László:
Memento

alakzatok, „beszédese” mozdulatok, pózok, szituációk – ez így együtt kiérlelt, egyéni szemléletű kortárs szobrászati teljesítmény. Ezek a jegyek ceruzarajzain is természetes könnyedséggel jelennek meg, amiből kitűnik: a szobrász grafikusként is megállja a helyét. (Bizonyítják ezt a több rangos galéria kollekciójában is feltűnő Fischer-rajzok.) A szobrászok remek anyagát érdemes Farkas Ferenc műveivel kezdeni. Az expresszív figurativitás jeles képviselője ezúttal sem tagadta meg magát: gondolatilag igényes, történelmileg hiteles bronzszobrokat állított ki a tárlaton. A *strázsa* a középkori magyar vitéznek állít emléket, aki kardját markolva kész a harcra, a *Humanisták* a kor gondolkodóinak szellemi tartását, vitázó kedvét örökíti meg. A *Maulbertsch* pedig a Zalában is sokat dolgozó barokk mester alakját állítja eléink. A szobrászművész a legszélesebb skálán dolgozik: készíti köztéri műveket, kisplasztikákat, érmekeket. Minden műfajban sikeresnek mondható, mind a szakma, mind a közönség szívesen fogadja munkáit. A meggyőző mintázás, a lényegi személyiségvonásokat tükröző arckifejezés, az érzéken részletgazdag felület egyaránt értéke sokoldalú tevékenységének. Művészportré-sorozatára – mely Michelangelótól, Dürertől Schieléig, Giacomettiig terjed – egyszerre hódolat a mesterek előtt, és stílusuk felidézése-újraértelmezése, a karakterükbe való belekomponálása. Szabolcs Péter, az idősebb generáció alkotója, hasonló felfogásban dolgozik. A figurativitás elkötelezettjeként pontosságra, a téma teljes körű, érzéki-gondolati kibontására törekszik. Munkáira jellemző a groteszk szituációk, szinte poénszerű bemutatása, „tálalása”. A *Kultúra harcosa* mindenképpen e körbe tartozik. A ruhátlan férfialak lába előtt felfordított sisak(ja), szemmel láthatóan a koldulás eszköze. A kompozícióból áradó kegyetlen gúny sohasem volt aktuálisabb, mint napjainkban. A *tudós* könyvet olvasó alakja kissé közhelyesre sikerült, de a műből áradó komolyság, a görög szobrászati mintákra, „előképekre” való utalás mégis emlékeztetessé teszi. Béres János esetében a figurativitás szurreális elemekkel kombinálódik. A hihetetlenül látványos, anatómiailag pontos mintázás arra szolgál, hogy hihetővé tegye a hihetlent. A *Csillag* (egyszarvú) akár krisztusi jelképnek is tekinthető, a *Fehér éjszaka* – gyönyörűen faragott, fehér márványszobor – esetében elszabadul a fantázia, és egy rovartestű női lény (lány) siklik a „jégen”. Zavarba ejtő mű, de mégis megragadó. Hasonlóan az *Art(e)* miss címűhöz, mely esetében a finom, női formákkal vegyített rovartest, mint valami termékenység istennő áll előtünk, végletesen felnagyított potrohával. Béres János – újabb művei alapján – kétségtelenül érett, erőteljes szobrászművésszé vált, reméljük, a sikereit értékelő szakmai elismerés újabb teljesítményekre ösztönzi. Koplár Katalin három, erotikus-ironikus reliefet állított ki. A *Lébját kúra* és *Az a fránya káposzta evés* női torzói a nőiség modern idolkáinak ironikus fricskája. A *Yo-yo-*

efektus-on pedig a könnyed, játék papírgolyó „márvány” golyóvá súlyosul egy „fekete kézben”. Horváth László is következetesen építi tovább minimalista, jelképekké csupasztított plasztikai világát. Mindhárom kiállított műve (*Lelet*, *Mementó*, *Tört-fal*) az ősi, elsüllyedt rétegekből felszínre kerülő, több módon is értelmezhető tárgyak körébe sorolható. A *Lelet* emberi arcot sejtető vonásokkal szólít meg, a *Mementó* két, egymásba fonódott karikája a történelem „ördöglakataja”, míg a *Tört-fal* a rés, a hiány, a pusztulás, a folytonosság megszakadásának fura emlékműve. Ebbe a körbe kell számítani a fiatal, helyét és kifejezési formáját kereső Cseh Róbertet is. Jó néhány éve, szívósan dolgozva, nonfiguratív plasztikáival vétette észre magát. Friss, eredeti szemlélet, változatos (nem szokványos pl. műanyag) használat jellemzi műveit. A geometrizálás nála nem rideg-hideg szellemi művelet, hanem a szabályosságtól eltérített, finoman eltorzított, eldeformált tárgyak lírájának felmutatása. Ez a paradoxon ébreszt feszültséget, kölcsönöz dinamikát, „lendületet” alakzatainak. Újabban – néha így egyszerűbb, gyorsabb,

vagy a „képesség” készletésként – nagy, tagolt, formációkat fest fekete-szürkésfehér árnyalatokkal. A kiállításon bemutatott munkája (Figura I-II.) Jovánovics György gipsz kompozícióra emlékeztet. A férfi és női princípium jelzészerű, lágyan ívelő, bevágásokkal formált kettős alakzata plasztikai tehetségének meggyőző bizonyítéka. Németh János két szép, lényegre koncentráló, érdeleműs, vörös agyagmázás kerámia munkája hagyományos témát állít elénk, a maga összetéveszthetetlenül egyéni felfogásában. A népi ihletés és a modern groteszk szemlélet ötvözete mindkét alkotás. A *Várakozás* ablakban álló idős, fejkendős nőalakja az anyai szeretet, az otthon biztonságának szimbóluma, míg az *Úton* a bibliai motívum – az Egyiptomba menekülés – egyik kedves-naiv, anya-gyermekével szobor variációja. Págyi Zsóka *Mesebeli város* című mázas kerámiareliefe meggyőző, érdekes munka. (Kár, hogy csak magában áll.) Akár csak Nagy Szilvia tűzzománc *Breviárium*a. A szoboranyag kétségkívül legerősebb, meglepetést keltő kollekcióját Leclerc-Szelényi Ulrik állította ki. A mezőgazdasági eszközökből „építkező”, rurális avantgárd jegyében alkotó (autodidakta) szobrász egyre jobban magára talál. A gépi hulladékból, eldobott szerszámrészekből „konstruált”, mobilszerű alakzatai Lois Viktor vagy Kodolányi László munkáira emlékeztetnek, de megvan a saját, egyéni karakterük. A *Fejfájás* (a koponyába hasító balta) kissé direkt címet kapott, akár görög harcoss is lehetne, de így is szellemesen megoldott. A *Madár* viszont elbűvölő, mert a kecses madártest súlyos vas darabokból áll össze. A legmeghökentőbb mű a *Gondolkodó*; néhány ügyesen összeforrasztott szerszámdarab, egy motorbicikli benzintankja és máris előttünk áll egy Rodin-parafraízis, egy rurális-kedves, rovarszerű fém(csont) váz formáció, az ismert, elmélyült pózban. A kuporgó fémember humort fakasztó hatásának nehéz ellenállni. A Vitrin csoportjában tömörült művészek – most már nyugodtan állítható – új szint hoztak a zalai és a tágabb vidék képzőművészeti életébe. Külön és együtt is színvonalas produkciókra képesek, s talán a kiadványozás, a katalógusok készülése is hozzájárul a további ismertséghez, a kapcsolatok teremtéséhez. A márciusi krosnói kiállítás vagy a bemutatkozás a szigligeti alkotóház „Sziget-Liget-Akadémia” kiállítótermében – amelyben folyamatosan számítanak a Vitrin Egyesület közreműködésére – máris új lehetőségeket teremtett. Szerveződik egy újabb ljubljani kiállítás, s a közeljövőben több nyugat-dunántúli galériában is láthatóak lesznek a Vitrin tagjaink művei. Itt, a határok mentén, az Unió elvárásai által is körvonalazódó kulturális régióban, a képzőművészet nyelve a legősibb, legegyszerűbb kommunikáció, nem kell fordítani, s az európai modernitás stílusáramlatai szinte mindenütt összehozzák a művészeket és a közönséget, a kölcsönös kíváncsiság és megértés jegyében.

Leclerc Szelényi Ulrik:
Fejfájás

